

POLITIHØGSKOLEN

Det kongelige Kunnskapsdepartement

Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:

Vår referanse:
2016/00735-3 008

Sted, Dato
Oslo, 31.10.2016

HØRINGSSVAR - NASJONALE RETNINGSLINJER FOR ÅPEN TILGANG TIL FORSKNINGSRISULTATER

Det vises til brev fra Kunnskapsdepartementet 5. juli d.å. med utsendelse av rapporten «Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater» på høring. Departementet ber om kommentarer til rapporten samt de tiltak som arbeidsgruppen som har utarbeidet rapporten foreslår. Politihøgskolens høringsuttalelse følger rapportens oppbygging, som anmodet av departementet i høringsbrevet.

Innledningsvis vil vi kommentere et mål som er omtalt i høringsnotatet og som følges opp i rapporten. Det fremgår at det er et mål at resultater for offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelige. Politihøgskolen slutter opp om dette, og mener at det bør omfatte hele forskningsprosessen – metodebruk og data, i tillegg til resultatene.

I forlengelsen av dette etterspør Politihøgskolen hva som menes med *offentlig tilgjengelig*? Tidligere har dette ofte blitt definert som *publisert (utgitt)*, selv om det i praksis innebar at man måtte låne boken ved et bibliotek eller kjøpe boken eller tidsskriftet¹. Det fremgår av rapporten at oppgaven til arbeidsgruppen var å lage retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige titler (Open access), men det nevnes også publiserte artikler (Open science) som et ønsket mål på lengre sikt. Samtidig benyttes ordbruk som «umiddelbar og fri tilgang til forskningspublikasjoner» som gir assosiasjoner til at forskningen skal være åpen, gratis og fritt tilgjengelig for alle på internett. Sistnevnte er ikke nødvendigvis gjennomførbart, da 84 prosent av vitenskapelige artikler er publisert i tidsskrifter med abonnementsavtaler. Arbeidsgruppen skriver på rapportens side 1 at regjeringen ønsker en ny publiseringsøkonomi som ikke er basert på abonnementsavtaler. I dette ligger en anerkjennelse av at publisering koster noe, men Politihøgskolen kan ikke se at rapporten i særlig grad drøfter dette eller kommer med forslag til ulike finansieringsmodeller for vitenskapelig publisering.

Rapportens del 1 – Nasjonale mål og retningslinjer

Rapportens del 1 innleder med å slå fast at *vitenskapelig publisering er internasjonal*. Politihøgskolen er av den oppfatning at dette med fordel kan nyanseres ettersom det finnes vitenskapelige fagområder og – miljøer som nesten utelukkende publiserer nasjonalt – på

¹ «Et åndsverk er utgitt når et rimelig antall eksemplarer av verket med samtykke av opphavsmannen er brakt i handelen, eller på annen måte er spredt blant almenheten.» (Åndsverkloven § 8 annet ledd.)

POLITIHØGSKOLEN

Pb.5027 Majorstuen, 0301 Oslo
Slemdalsveien 5
Tlf: 23 19 99 00 /Faks: 23 19 99 01
Org. nr: 974 761 017 / Giro: 7694.05.08335
www.phs.no /postmottak@phs.no

Avdeling Bodø

Pb. 6004, 8002 Bodø
Universitetsalleen 1
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 75 58 80 30

Utdanningscenter Kongsvinger

Pb. 100, 2201 Kongsvinger
Motjernsvegen
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 62 82 59 50

Justisdepartementets kurs- og øvingssenter Avdeling Stavern

Pb. 204, 3291 Stavern
Fredriksvern Verft
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 33 20 61 00

norsk. Et eksempel på dette er de fleste fagfeltene innenfor rettsvitenskapen. Det kan være en utfordring at tiltak som foreslås for å oppnå open access, og som er særlig innrettet med tanke på store, internasjonale forlag, får utilsiktede negative virkninger for disse små, nasjonale miljøene. Vi kommer tilbake til eksempler på dette under del 2.

Arbeidsgruppen foreslår 7 nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningspublikasjoner. Politihøgskolen slutter opp om 3 av retningslinjene uten merknader; 3 - *Alle forskningsutførende institusjoner skal sørge for at deres forskningsartikler deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet*, 6 - *Alle forskningsutførende og forskningsfinansierende institusjoner skal etablere eller revidere egne retningslinjer for åpen tilgang i tråd med de nasjonale retningslinjene*, og 7 - *Alle forskningsutførende institusjoner skal legge til rette for infrastruktur og administrative rutiner som gjør det enkelt for forskerne å følge retningslinjene*. De fire andre vil kommenteres i det følgende.

1 Forskere finansiert av norske offentlige midler skal som førstevalg publisere sine vitenskapelige artikler i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt gull Open Access)

Politihøgskolen stiller spørsmål ved hva arbeidsgruppen mener med «som førstevalg». Vi er av den oppfatning at det ligger innenfor den akademiske frihet – og den generelle ytringsfriheten – å velge hvilken kanal man ønsker å publisere i. «Som førstevalg» kan dermed ikke innebære annet enn at når alle andre kriterier er like, så skal forskeren velge tidsskrift med åpen tilgang. Og om alle andre kriterier er like, må forskeren avgjøre. Forskeren er nærmest til å vurdere hvilken målgruppe som viktigst å nå med artikkelen, hvilket ord det aktuelle tidsskriftet har på seg vedrørende innhold og behandling av innsendte arbeider osv. Det er heller ikke alltid slik at alle tidsskrifter på samme nivå nyter den samme anseelse i fagmiljøet. Til dette punktet vil Politihøgskolen også bemerke at ordet «skal» vanligvis brukes om regler som overlater lite til skjønn hos den som skal anvende dem, det er et lite treffende uttrykk her.

2 Forskere som velger tidsskrift uten åpen tilgang, skal gjøre artikkelen åpent tilgjengelig i et vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). Tilgang bør gis maksimalt seks måneder etter publisering for STM-fagene (Science, Technology and Medicine) og tolv måneder for humaniora og samfunnsvitenskap i tråd med EU-kommisjonens anbefalinger.

I utgangspunktet er Politihøgskolen enig, da det ville vært en fordel både for forskerne og brukerne om alle tekster publiseres slik som angitt i denne retningslinjen. Det kan imidlertid ikke være opp til hver enkelt forsker å søke å påvirke forlagenes praksis. Skal noe slikt gjennomføres, bør det skje sentralt etter forhandlinger (se punkt 4.) I hvert fall for norske tidsskrifter kan man tenke seg at store kunder på abonnementssiden kan søke å forhandle fram avtaler om egenarkivering. Etter Politihøgskolens mening burde man i så fall også søke å få avtaler om at selve pdf-en av den trykte artikkelen skal kunne egenarkiveres. På denne måten oppnås formålet med å abonnere på et tidsskrift selv om en del av artiklene finnes tilgjengelig ved egenarkivene i forskjellige institusjoner.

4 Institusjoner og konsortier som forhandler avtaler med forlag om kjøp av tilgang til elektroniske ressurser skal sørge for at avtalene inneholder tiltak som

a. muliggjør åpen tilgang, b. er transparente med hensyn til betingelser, og c. er budsjettneutrale.

Politihøgskolen slutter om intensjonen bak denne retningslinjen, men det er vanskelig å tenke seg at hver enkelt institusjon har mulighet til å forhandle frem/oppnå slike avtaler med store internasjonale forlag. For at retningslinjen skal kunne bli gjennomførbar, må man vurdere

forhandlinger der staten forhandler på vegne av universitetene og høyskolene, eller at de alle går sammen i forhandlinger. Det skremmer neppe et stort internasjonalt forlag om en norsk høyskole truer med å si opp kontrakten dersom man ikke får gjennomslag for et slikt punkt.

5 Offentlige forskningsfinansierende institusjoner skal bidra til å dekke kostnader til åpen publisering. Private og ideelle organisasjoner som finansierer forskning oppfordres til det samme.

Det er viktig å støtte opp om avtaler som gjør at tidsskrifter ikke er stengt for forfattere som ikke kan betale, for eksempel fordi de ikke er ansatt ved en institusjon som betaler for OA-finansiering, eller budsjettet er oppbrukt.

Rapportens del 2 – Tiltak og forutsetninger

For å lykkes med å iverksette retningslinjene og få til en raskest mulig overgang til åpen publisering, foreslår arbeidsgruppen tiltak på en rekke områder knyttet til insentiver og finansiering, til den tekniske infrastrukturen, til internasjonal samordning og til informasjonsarbeid. Også her vil Politihøgskolen kun kommentere de tiltakene vi har merknader til.

Finansiering av åpen tilgang

Arbeidsgruppen mener at den enkelte forsker selv ikke skal dekke kostnadene for åpen publisering i de tilfeller det kreves publiseringsavgift og skriver videre at det på sikt er ønskelig å utvikle en kultur der kostnader til åpen publisering inngår i budsjettet for forskningsaktivitet, like naturlig som kostnader til annen virksomhet. I tillegg må det etableres ordninger som finansierer forskning utført av personer helt uten slik tilknytning. Arbeidsgruppen har ikke utredet hvordan slike finansieringsordninger skal se ut.

Politihøgskolen støtter initiativet for å etablere et nasjonalt konsortium for norske HUMSAM-tidsskrifter. Det er viktig å ta hensyn til at om lag 40 prosent av artiklene i de rettsvitenskapelige tidsskriftene er forfattet av personer uten tilknytning til forskningsinstitusjonene (Sivertsen, 2013) når man vurderer alternative finansieringsmodeller. Disse tidsskriftene er viktige fora for faglig kritikk og debatt, og forfattere med og uten tilknytning til forskningsinstitusjoner må ha like gode muligheter til å få publisert artikler.

Utarbeiding av indikatorer og statistikk

Arbeidsgruppen skriver på rapporten side 8 at «det forventes store endringer i hele forretningsmodellen rundt vitenskapelig publisering». Samtidig som den påpeker at det er vanskelig å spå konsekvensene endringene vil få for publiseringsmønsteret og priser, uten at arbeidsgruppen drøfter mulige konsekvenser. I stedet fremheves behovet for gode indikatorer og statistikk for å kunne følge med på utviklingen. Etter Politihøgskolens mening er den største utfordringen med overgangen til open access, hvordan dette skal finansieres. Som Politihøgskolen har kommentert tidligere, har ikke arbeidsgruppen sett på finansieringsmodeller. Politihøgskolen etterspør konkrete forslag og drøftinger av ulike finansieringsmodeller i arbeidsgruppens rapport.

Endring av kriterier for evaluering av forskning

Politihøgskolen er enig at man bør vurdere kvaliteten på forskningen og publiseringene framfor tidsskriftets prestisje eller «ranking». Det er godt dokumentert at det er svak sammenheng mellom et tidsskrifts *impact factor* og de enkelte artiklenes kvalitet (Sivertsen, 2009). Arbeidsgruppen forslår derfor at forskningsutførende og forskningsfinansierende

institusjoner oppfordres til å signere The San Francisco Declaration On Research Assessment (DORA) og endre sine evalueringsprosesser og retningslinjer i tråd med intensjonene i DORA. Politihøgskolen er av den oppfatning at *oppfordring* til signering av en deklarasjon ikke er tilstrekkelig som *et tiltak* til å imøtekomme behov for endring av dagens praksis for evaluering.

Bevisstgjøring og informasjon

For Politihøgskolen fremstår det som noe uklart hva dette tiltaket helt konkret går ut på. Arbeidsgruppen slår fast at det er viktig med god informasjon, og ber institusjonene *vurdere* egne retningslinjer og *ta stilling til* finansieringsordning for publiseringsavgift. Her kunne man kanskje gått litt lenger og sagt at institusjonene *skal* dekke publiseringsavgift etter gitte kriterier.

Rapportens del 3 – Bakgrunn og drøfting

I siste del av rapporten drøfter arbeidsgruppen en del andre problemstillinger rundt arbeidet med åpen tilgang som departementet ber om respons. Kunnskapsdepartementet ber også om innspill til eventuelle andre relevante aspekter som ikke er tatt opp i denne drøftingen.

Akademisk frihet – akademisk ansvar

Med hensyn til insentiver som premierer åpen publisering, så stilles Politihøgskolen spørsmål ved hvordan de vil slå ut i disipliner hvor det fortsatt finnes svært få alternativer til tradisjonelle abonnementstidsskrifter, for eksempel innenfor norsk rettsvitenskap? En positiv effekt av slike insentiver kan være at de presser fram etablering av flere åpne tidsskrifter eller konvertering av abonnementstidsskrifter. Men man må samtidig være oppmerksom på at slike insentiver kan slå skjevt ut for enkelte disipliner – særlig i en overgangsperiode. Det er også et prinsipielt problem om staten utkonkurrerer abonnementstidsskrifter slik at motstemmer ikke kommer til orde (jf. nedenfor).

Hvem betaler?

Å finne velfungerende finansieringsmodeller anser Politihøgskolen, som tidligere nevnt, som en av hovedutfordringene for å oppnå større grad av åpen tilgang. Dette kunne med fordel ha vært grundigere drøftet. Arbeidsgruppen skriver på side 18 at det er «nødvendig å etablere mekanismer som gjør at nivået på publiseringsavgifter ikke vokser ut av kontroll». Politihøgskolen savner en konkretisering av hva slike mekanismer skulle være.

Internasjonal koordinering

Arbeidsgruppens forutsetning synes å være at store, internasjonale forlag setter prisene på abonnementer for tidsskrifter så høyt at det blir vanskelig for brukerne – til og med de institusjonene der forfatterne arbeider – å få tilgang til forskningen. Det er sikkert en korrekt beskrivelse på mange felter. Men på noen områder er det også slik at det finnes tidsskrifter drevet av idealister som vil slippe til motstemmer. Eksempler på kriminalpolitikken område kan være Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab og det tidligere Materialisten. Dersom alle tidsskrifter som bygger sin økonomi på abonnementer skjæres over én kam, kan det gå hardt ut over slike motstemmer.

Den tradisjonelle abonnementsløsningen gjør at det i utgangspunktet er mulig å trykke kontroversielle og opposisjonelle artikler så lenge man skaffer seg tilstrekkelig med abonnenter til å holde tidsskriftet gående. Dersom en statlig institusjon etablerer et OA-tidsskrift på et felt finansiert med offentlige midler, kan det skape et monopol på feltet. Det er en risiko for at andre som vil skape et tidsskrift for motstemmer, ikke vil få tilsvarende

statsstøtte. Dermed kan en OA-ordning der statlige midler brukes til å drive tidsskriftet, gjøre det vanskeligere å opponere mot flertallets syn. Det kommer man neppe utenom – og i praksis vil nok også den som ønsker å starte et alternativt tidsskrift der et stort forlag gir ut sentrale tidsskrifter, kunne ha vanskeligheter med å få tidsskriftet til å gå økonomisk i balanse. Men nettopp derfor er det viktig at forskere skal stå fritt til å velge å gi ut i andre tidsskrifter enn de som får OA-midler.

Et eksempel er tidsskriftet *Nordisk politiforskning* som eies av Politihøgskolen og støttes økonomisk av Umeå Universitet og Växjö Linné universitetet i Sverige og danske politimyndigheter. Tidsskriftet utgis som Open Access-tidsskrift i samarbeid med Universitetsforlaget. Tidsskriftet skal ha en uavhengig kritisk rolle i fagutviklingen. Det at det er åpent tilgjengelig, må antas å bidra til dette. Men hvis man tenker seg at andre med oppfatninger om politiet ønsket å opprette et konkurrerende tidsskrift, kanskje med andre perspektiver, ville det ikke bidra til en kritisk samtale om forskere skulle tape på å publisere i et slikt konkurrerende tidsskrift.

Slik Politihøgskolen ser det, er det derfor problematisk om publiseringsfaktoren skal påvirkes av forskere publiserer i OA-tidsskrifter eller andre. I det minste bør man ta høyde for at det finnes abonnementstidsskrifter som forskere bør publisere i for å fremme en åpen og opplyst offentlig samtale. Dersom belønningssystemet for forskere påvirkes slik at det er vanskelig for et alternativt tidsskrift å få tak i gode tekster fra forskere, virker OA-ordningen mot sin hensikt. Man må altså kunne søke å påvirke kommersielle aktører uten å kvele alternative stemmer i den norske tidsskriftsfloraen.

Avslutningsvis til dette punktet, vil Politihøgskolen nevne at SCOAP3² og LingOA³ er interessante initiativer.

Lokalt og nasjonalt vitenarkiv

Institusjonelle vitenarkiv er viktige både som del av infrastrukturen for åpen tilgang og for vitenskapelig kommunikasjon generelt. Mange institusjoner har i flere år etterlyst at vitenarkivene samles i et felles nasjonalt vitenarkiv. Arbeidsgruppen mener det nå er riktig tidspunkt å starte dette arbeidet. Politihøgskolen slutter opp om denne anbefalingen. Et nasjonalt vitenarkiv vil gi bedre datakvalitet, og det vil føre til at man oppnår nasjonal dekning for landets forskningsinstitusjoner.

Norske humsam-tidsskrift – norsk som forskningsspråk

Arbeidsgruppen drøfter betydningen av norske tidsskrift innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Her vil Politihøgskolen nok en gang poengtere viktigheten av å ta hensyn til forskjeller i publiseringsmønstre mellom vitenskapelige disipliner. Rapporten som arbeidsgruppen refererer til (Sivertsen, 2013) viser at for perioden 2005-2012 utgjorde tidsskriftartikler på norsk hele 69 prosent av alle artikler innenfor rettsvitenskapen.

² Et konsortium med over 3000 bibliotek fra 47 land kjøper fri artikler publisert innen fagfeltet partikkelfysikk).

³ Et lingvistikkmiljø som har tatt med seg redaktører og fagfeller for fem sentrale tidsskrift, gjort dem om til åpne tidsskrift og flyttet utgivelsene fra tradisjonelle store forlag til et mindre og rimeligere forlag.

Med hilsen

Nina Skarpenes

rektor/sjef Politihøgskolen

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandlere:

Førsteamanuensis Morten Holmboe, morten.holmboe@phs.no

Seniorrådgiver Jorunn Lindholt, jorunn.lindholt@phs.no

Hovedbibliotekar Hege Undem Store Hege.Undem.Store@phs.no

Litteraturliste jf. litteraturhenvisninger:

EU. Competitiveness Council. (2016). Outcome of the council meeting: 3470th council meeting Lastet ned 03.10.2016, fra <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/compet/2016/05/26-27/>

Politihøgskolen. (2016). Strategi 2017-2021 Lastet ned 03.10.2016, fra

http://www.phs.no/Documents/1_Om%20PHS/Strategi%20Politihogskolen%202017%20-%202021pdf.pdf?epslanguage=no

Sivertsen, G. (2009). Publiseringindikatoren: Formålet - resultatene - diskusjonen. I Ø. Østerud (red.), *Hvordan måle vitenskap? Søkelys på bibliometriske metoder* (s. 11-37). Oslo: Novus forlag.

Sivertsen, G. (2013). Norskspråklige vitenskapelige tidsskrifter i humaniora og samfunnsvitenskap: Forfatterkrets, formål og mulighet for åpen tilgang *Arbeidsnotat*. Oslo: NIFU.

St.meld. nr 42 (2004-2005). *Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet Lastet ned fra <http://www.regjeringen.no/en/dep/jd/documents-and-publications/reports-to-the-storting-white-papers/reports-to-the-storting/20042005/stmeld-nr-42-2004-2005-.html?id=199239>.

St.prp. nr 1 (2008-2009). *[statsbudsjettet] for budsjettåret 2009*. Oslo: Justis- og politidepartementet Lastet ned fra http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2009/dokumenter/pdf/jd.pdf.

Kopi til:

Politidirektoratet politidirektoratet@politiet.no